

Kirken Underviser

ema

Projektarbejde i kirken

Middelalderen genoplevet i vestjysk landsogn

Det giver virkelig en lærer blod på tanden, når man oplever engagerede elever, som glæder sig til at komme i skole og når der emmer af forventnings glæde før og under en skoledag. Side 4

Salmebogsmarathon – en ren foræring

Den enkle gudstjenesteform, roen, mødet med nye og gamle salmer tiltaler mange. Side 7

Den levende lignelse

Vi skal have fornemmelsen af, at når Jesus fortæller, så er det os det handler om. Side 10

Skole og kirke i fornyet samarbejde

Ribe domkirke fyldtes 12 gange til salmesangs finale. Det var som om, at domkirkens tag jævnligt truede med at lette. Side 15

2005-1
Marts

Indhold

	Projektarbejde i kirken <i>af Jette Tinggaard og Ruth Bjerrum, ansvarshavende redaktører</i>	3
	Middelalderen genoplevet i vestjysk landsogn <i>af Egil Hvid-Olsen, sognepræst Kvong-Lyne og Kate Feldskou, lærer Lyne skole</i>	4
	Salmebogsmarathon – en ren foræring <i>af Arne Mårup, Sognepræst i Hjerting</i>	7
	Den levende lignelse <i>af Lise Hindsholm, sognepræst i Janderup, og Trine Haven Olesen, lærer på Janderup Skole</i>	10
	Skole og kirke i fornyet samarbejde <i>af Jens Jermiin Nielsen, sognepræst Sneum- Tjæreborg & leder af RAMS</i>	15
	En uge med albertavler <i>Søren Kjærgaard Nielsen, sognemedhjælper i Skørping kirke</i>	19
	Boganmeldelser <i>Finn Rosenberg, lektor TPC Løgumkloster og Karina Hoppenworth, pædagog og sognemedhjælper, Aalborg</i>	22

Kirken Underviser

- er et tidsskrift til inspiration for alle i kirkens forskellige former for undervisning
- praktisk hjælp til det pædagogiske arbejde i menigheden og det kirkelige børne- og ungdomsarbejde
- undervisningsmodeller til brug for børn, unge og voksne
- forslag til andagter og gudstjenester
- teologisk-pædagogisk information
- anmeldelser og omtale af nye undervisningsmaterialer og litteratur med relevans for det pædagogiske arbejde i kirke og menighed

www.kirken-underviser.dk

Redaktion

Ruth Bjerrum (ansv.), Inger Hørup, Mogens Bering Rasmussen, Søren Kjærgaard Nielsen, Line Volmers, Jan Grønborg, Inger Margrethe Mikelsen, Jette Tinggaard (ansv.)

Redaktionssekretær: Ruth Bjerrum
Peter Bangs Vej 1, 2000 Frederiksberg, tlf.: 38 38 41 20

Sats, layout og foto: Unitas Forlag
ISSN: 1602-2785

Udgiver:

Kirkefaglig Videreuddannelse
Diakonissestiftelsen
Peter Bangs Vej 1
2000 Frederiksberg
Tlf.: 38 38 41 20
www.kirkefaglig-videreuddannelse.dk

Målsætning:

Målsætningen for Kirkefaglig Videreuddannelse er at uddanne diakonale og religionspædagogiske medarbejdere, der ud fra en kirkelig faglighed kan indgå som inspiratorer, iværksættere og ledere i kirkens arbejde.

Tryk: Clemensstrykkeriet a/s

Abonnement:

Årsabonnement (4 numre) kr. 155,-
Løssalg kr. 50,-
Henvendelse til:
Kirken Underviser c/o Unitas Forlag
Peter Bangs Vej 1
2000 Frederiksberg tlf.: 36 16 64 81
E-mail forlag@unitas.dk

Indledning ■

Projektarbejde i kirken

I gennem de senere år er det blevet mere og mere almindeligt at bruge projektarbejde som metode i kirken. Karakteristisk for projekterne er, at der er tale om en større afgrænset opgave, der både er start og slutdato på. Som Arne Mårup skriver i artiklen om salmebogsmaraton: "Personligt tror jeg i alt fald, at det altid er klogt at gøre den slags projekter overskuelige og med klar tidsbegrænsning på. Går det godt, kan man jo altid lave en fortsættelse. Kører det mere trægt, kan man i det mindste se en ende på det!"

Selve begrebet projektarbejde kan defineres på mange forskellige måder. I skolesammenhæng arbejder man bl.a. med emneprojekter, opgaveprojekter og problemprojekter. Når vi i kirkelig sammenhæng taler om projektarbejde er det som oftest projekter, der kan karakteriseres ved, at de arbejder hen mod et produkt, f.eks. en gudstje-

neste, en udstilling eller lignende. Projekterne foregår som samarbejde mellem forskellige faggrupper f.eks. sognemedhjælper, præst, dansk-lærer og formningslærer, eller som det gør sig gældende i bibelmaraton præst og organist.

Projektarbejdet som metode har sin helt store styrke i skole-kirkesamarbejdet. Dette kommer tydeligt frem i nærværende nummer af Kirken Underviser, hvor der gives flere gode bud på, hvordan projektarbejde kan gribes an. Ikke mindst skinner glæden ved projektarbejdet igennem i artiklerne.

Der gives også et bud på, hvordan man kan lave en værdig opfølgning på Bibelmaraton, nemlig ved at lave et salmebogsmaraton.

I håbet om at dette nummer vil inspirere til nye projekter, ønsker vi god læselyst!

Jette Tinggaard
Ruth Bjerrum
ansvarshavende redaktører

Middelalderen

genoplevet i vestjysk landsogn

Da Lyne skole holdt middelalderuge, var det klart, at kirken, byens eneste middelalderbygning, måtte inddrages. Det blev den en morgen i oktober 2004. Lærer ved Lyne skole, Kate Feldskou, og sognepræst ved Lyne kirke, Egil Hvid-Olsen, beretter i denne artikel om ugens og særlig kirkebesøgets forløb.

■ Lærers beretning

Middelalder uge på skemaet

Det giver virkelig en lærer blod på tanden, når man oplever engagerede elever, som glæder sig til at komme i skole og når der emmer af forventnings glæde før og under en skoledag.

Spørgsmålet man ofte stiller sig selv i planlægningsfasen er: hvordan opnår man det? Historieundervisning i folkeskolen er normalvis ikke noget, der får eleverne til at føle på den ovenfor beskrevne måde. Det er imidlertid lykkedes at opnå denne gejst hos stort set alle elever i 0.-6. årgang på Lyne skole. Der stod middelalder uge på skemaet!

Fagligt ville vi gerne give eleverne et bredt kendskab til middelalderen, som en del af Danmarks historie. Vi ønskede, at de skulle vide noget om livsvilkår hos fæstebonde og herremand. Hvordan samfundet og landskabet så ud, hvad de levede af, og hvordan de skaffede sig mad og tøj. Vi ville også give dem viden om, hvad man troede på i middelalderen og hvordan en gudstjeneste foregik.

Små og store i værksteder

To emneuger om året er for hele skolen, derfor har vi ud over de faglige mål også besluttet at lægge meget vægt på, at hele skolen skal fungere sammen. De store hjælper de små og derved opstår der bekendtskaber og venskaber på tværs af årgange, som giver trykthed i hverdagen.

Aldersspredningen medførte, at vi besluttede at lægge stor vægt på værkstedsundervisning samt at virkeliggøre så meget som muligt ved at spille skuespil og dramatisere.

Vi forberedte 5 værksteder med følgende overskrifter: Middelalder landskab, middelalder mad, riddere, beklædning og middelalder happenings. Børnene besøgte i løbet af de første tre dage de tre værksteder, som de selv prioriterede højest. Den viden, der blev formidlet i de enkelte værksteder, fik alle elever del i. De ansvarlige lærere i værkstederne inviterede nemlig til slut hele skolen ned til en fremvisning af, hvad man havde lavet i værkstederne.

Middelalder happenings

Meldte man sig til værkstedet middelalder happenings skulle man forberede nogle små skuespil. Disse skulle bruges dagen efter som igangsætter til endnu en dag i middelalderen. Her oplevede vi en skoledag afstraffelse efter tyveri, fest hos herremanden med kædedans, munke, nonner og tiggere.

Som igangsætter den første morgen fik vi besøg af Hansine. Hun havde netop oplevet sit hus brænde og gik nu med sin lille baby på armen og ledte efter sine høns og sin mand Anders. Hun var meget forvirret over at være havnet i år 2004. Hansine kunne slet ikke forstå, hvad

Det var kun i dagens anledning,
at de spedalske fik lov at komme
med ind i kirken

alle de piger lavede i skolen. Efter hun havde sundet sig lidt, lærte hun os en kvæde vise. Hansine fandt ikke tilbage til middelalderen med det samme, hun vimsede rundt på skolen hele ugen i sine træsko og kom med gode råd. Sidst på ugen kom hendes mand Anders og hentede hende hjem.

Til middelaldergudstjeneste

Vi havde i planlægningsfasen haft et stort ønske om at inddrage Lyne kirke i vores emneuge. Kirken står som en meget velbevaret middelalder bygning midt i byen og er en del af børnenes liv. Kirken var også vigtig for at kunne virkeliggøre den viden, som vi ønskede eleverne skulle have om kirken og gudstjenesten i middelalderen. Vi fandt det meget naturligt at tage kontakt til vores sognepræst, som i forvejen jævnligt besøger skolen. Egil var ikke svær at lokke med på ideen med at inddrage kirken. Det blev hurtigt besluttet, at Egil i samarbejde med happenings værkstedet skulle prøve at virkeliggøre en gudstjeneste fra middelalderen. Gudstjenesten skulle foregå som afslutning på ugen. På vej til gudstjeneste blev eleverne mødt af tiggere og spedalske. Da de kom ind i kirken, blev damerne placeret i venstre side af kirken, mens mændene sad i højre. De fattige blev bænket bagerst og det var kun i dagens anledning, at de spedalske fik lov at komme med ind i kirken. På væggene var der "malet" kalkmalerier, her kunne man så sidde og være angst for skærsilden, mens præsten messede på uforståelig latin.

■ Præstens beretning

Brug for fantasi

Da eleverne tilbagelagde gåturen fra skolen og over til kirken, foretog de også en færd gennem tid. Da de nåede frem til Lyne kirke, må det have været omkring 300 år siden, den var blevet bygget. For både tårn og våbenhus stod færdig, og de stammer begge to fra senmiddelalderen (1400-1500-tallet). Den oprindelige kirke, der blev bygget i 1100-tallet, bestod kun af skib og kor.

At fastholde illusionen om at være rejst mindst 5 århundreder tilbage i tiden er dog svært, når tung trafik larmer fra hovedvejen, der løber lige forbi kirken.

Fortsætter man ind i kirken, stiller sagen sig ikke bedre. Døbefont og alterbord stammer ganske vist fra middelalderen. Men orgel, bænke, altertavle og prædikestol er kommet til i senere tider. Og nymodens sager som kirkens elektriske lysekroner hører jo slet ingen steder hjemme i en sådan situation!

Vi undlod imidlertid at smide lysekroner og andet inventar ud. For gjorde vi det, skulle vi også blænde de store vinduer i kirkens sydvæg for at føre bygningen tilbage til så original en stand som muligt.

Vi sprang altså over, hvor gærdet var lavest og satte vor lid til børnenes fantasi. Det var de næppe utilfredse med. For hvis de var blevet udsat for en troværdig gengivelse af en middelalderlig katolsk messe (gudstjeneste), var de ikke sluppet derfra de næste 2-3 timer.

Trosbekendelse og messesang

Inde i kirken mødtes børnene af gregoriansk sang fra en skjult båndoptager, mens tre munke stod under prædikestolen og mimedet til.

Da det ikke var muligt at gennemføre en hel eller delvis middelalderlig messe lagde jeg ethvert forsøg på at følge en liturgi på hylden og nøjedes med at fremhæve de vigtigste særpræg ved den middelalderlige gudstjeneste.

For at eleverne skulle blive opmærksomme på, hvor stor en betydning det latinske sprog havde for messen dengang, begyndte jeg med at recitere den apostolske trosbekendelse på latin. Det blev eleverne og jeg hurtigt enige om, at de ikke fattede det mindste af. Derfor "messede" jeg trosbekendelsen på dansk. Jeg brugte den almindelig brugte melodi, som vist er alt for ung til blot af have snuset til middelalderen. Men herved fik eleverne mulighed for dels at forstå trosbekendelsens ord, dels at høre noget om, hvorfor man messede.

Messen og kirkerummet

Herefter gennemgik jeg hurtigt et udvalg af de dele, messen bestod af (læsninger, bønner, prædiken, messeoffer) og gjorde brug af (røgelse, brød/vin).

Børnene havde hele tiden mulighed for at stille uddybende spørgsmål.

Det havde de også, da jeg fortsatte med at fortælle dem om selve kirkebygningen. Der lyder altid et højt suk, når børn hører, at man i middelalderen stod op under messen. At der fandtes undtagelser, idet der nogle steder stod bænke langs kirkens vægge, bløder lidt op på børnenes klage; men kun indtil de hører, at disse sidepladser var forbeholdt gamle og svagelige.

Hvad børn til gengæld nok kan se en fordel i er, at middelalderkirkernes vinduer oprindeligt var ganske små. Der var altså ret mørkt i lokalet. Mørkt nok til, at man kunne tage sig en lille lur (hvis man ellers kunne stå op og sove). Det var dog ikke af hensyn til søvndrukne kirkegængere, at man gjorde vinduerne så små. Det var derimod for at holde kulden ude.

Døbefonten

Det kunne nu godt blive koldt alligevel i sådan en kirke. Det fik spædbørnene af og til at føle. Dengang nøjedes man nemlig ikke med at hælde 3 håndfulde vand på barnets hoved. Et få dage gammelt spædbarn, der blev sænket helt ned i døbefontens kolde dyb, kunne snildt pådrage sig en forkølelse eller det, der er værre. Bedre blev det ikke af, at dets forgænger i sin skræk for det kolde vand måske havde sluppet en tår eller noget af lidt mere fast konsistens. Tømning og rensning af fonten var imidlertid så besværlig, at det ikke fandt sted efter hver dåb.

Hvor mange børn, der har pådraget sig dødelig sygdom som følge af dåben, er ikke til at sige. Men det er

altså ikke uden grund, at man senere begyndte at bruge et dåbsfad, så barnet kunne nøjes med de velkendte 3 håndfulde vand.

En gammel salme

Inden eleverne gik, sang vi "O store Gud! vi love dig" (DDS 9). Denne salme havde jeg valgt, fordi dens melodi er fra det 9. århundrede. Selvom man normalt lader middelalderen i Danmark begynde omkring 1050,

og melodien derfor var for gammel i denne sammenhæng, er det dog sandsynligt, at den blev brugt i middelalderen. Under alle omstændigheder kan man høre på melodien, at den bestemt ikke er af nyere dato. Jeg, der selv synes, at melodien er forfærdelig kedelig, blev noget forundret over, at børnene kunne lide den.

Da arrangementet var slut, stillede munkene sig i våbenhuset og bød med ordene "pax vobiscum" ("fred være med jer") kirkegængerne farvel. Derefter tog de tilbage til skolen for at tage afsked med middelalderen.

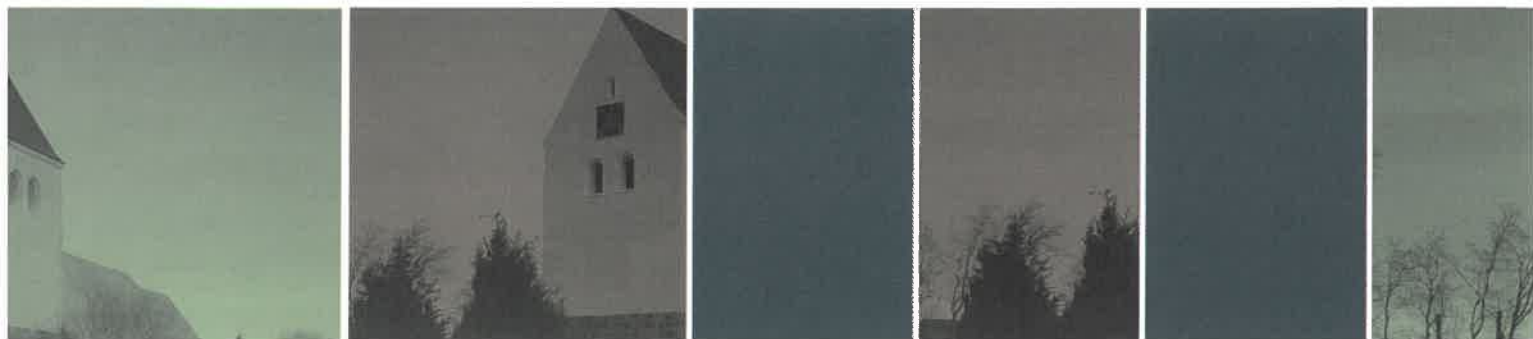
Kirken i fortid og nutid

Det er vores overbevisning, at eleverne fik en forståelse af nogle af kirkens rødder. Derved fik de en forklaring på, hvordan kirken er blevet til det, den er i dag. Ikke mindst fik de indsigt i, at kirken er i forandring og trods udbredte fordomme om det modsatte følger med tiden.

Vi håber, at anderledes kirkelige oplevelser kan være med til at give børnene et personligt tilhørsforhold til kirken, så den derved bliver mere end et sted, der er knyttet til kedelige traditioner. Derved får børnene sans for, at det også er deres kirke, og – hvem ved? – måske vil de på et tidspunkt også dukke (frivilligt) op ved almindelige gudstjenester.

”

Det giver virkelig en lærer blod på tanden, når man oplever engagerede elever, som glæder sig til at komme i skole og når der emmer af forventnings glæde før og under en skoledag

Salmebogsmarathon – en ren foræring

Da vores Bibelmarathon her i sognet var ved at gå til ende, begyndte folk at spørge:

Hvad skal vi nu? Den gruppe på 16 mennesker, der havde gennemført den lange marathon, var meget glade for formen – en blanding mellem en studiekreds og andagt – og ville gerne fortsætte.

Men hvordan?

Flere af os – heriblandt mig selv – havde allerede været inde på, at vi skulle gennemlæse Salmebogen på samme måde, som vi nu havde læst Bibelen fra start til slut.

Mange havde også udtrykt ønske om at lære de nye salmer at kende – så på den måde var emnet jo oplagt.

Spørgsmålet var derfor mest, *hvordan* vi skulle gribe det an. For skal man for alvor lære den nye salmebog at kende, er det jo ikke kun et spørgsmål om at læse salmerne, men også om at *synge* i alt fald en del af dem.

Men at synge alle de 791 salmer igennem fra ende til anden forekom uoverkommeligt. Vi frygtede at køre træet i det.

Personligt tror jeg i alt fald, at det altid er klogt at gøre den slags projekter overskuelige og med klar tidsbegrænsning på. Går det godt, kan man jo altid lave en fortsættelse. Kører det mere trægt, kan man i det mindste se en ende på det!

Samtidig havde min kollega og jeg det ønske, at salmesangseftermiddagene skulle være mere brede, end marathon'en havde været. Nogle folk i sognet havde efterlyst gudstjenester/andagter på andre tidspunkter end søndag formiddag. Derfor ønskede vi at løsne os fra bibelmarathon'ens studiekredskaraktter med "pensum" til en mere åben og uforpligtende form.

Den officielle titel for disse aftener blev derfor "Fyraftenssalmer" i stedet for "Salmebogsmarathon". Med navnet ville vi signalere, at dette ikke kun var for marathon'ens stålsatte atleter. Her var også plads til mere magelige motionsløbere og fodgængere!

For dem, der vil fordybe sig - "Marathonløberne" – er der jo stadig muligheden for at forberede sig hjemme alligevel – og det er der faktisk en hel del, der gør.

Vi satte os for, at projektet skulle forløbe over et år. Det var en overskuelig periode for alle.

Og læser man 2,568 salme pr. dag i de aktive perioder (der er både jul- og sommerferie), kan man stille og roligt komme igennem hele salmebogen.

Dispositionen – det største fodarbejde

Den største vanskelighed var faktisk spørgsmålet om, hvordan vi skulle disponere stoffet. I bibelmarathon'en begyndte vi på side 1 og fortsatte til enden. Det var ikke den mest spændende måde at komme igennem stoffet på, men det var let og logisk at overskue.

Men i en salmemarathon vil den læsemåde hurtigt forekomme mærkværdig, fordi det betyder, at vi kunne komme til at synge påskesalmer i november og julesalmer i foråret osv. osv.

Så da vi skulle lægge en plan for hvilke salmer, der skulle synges/læses hvornår, var det helt klart, at vi skulle tage udgangspunkt i kirkeåret. Det første, jeg gjorde, var derfor at opstille et skema over hvilke dage, vi skulle mødes.

Dernæst spurgte jeg: Hvor er mødedagene placeret i kirkeåret? Er vi f.eks. i Fasten, Helligtrekongerstiden eller Påske? og så udvalgte jeg de salmer, der hørte hjemme i til den pågældende periode. Så undersøgte jeg, hvilke tekster, der skulle prædikes over næste søndag. Her var en del af arbejdet heldigvis gjort af andre. For i Pedersen og Ågårds "Salmer til kirkeåret" er der et par fine tabeller, der fortæller, hvilke salmer, der knytter sig til hvilke søndages tekster.

Endelig sørgede jeg for at placere årstidssalmerne på de rigtige tider. Da den del af arbejdet var gjort, begyndte jeg så at "fylde på" af de salmer, der ikke allerede var placeret. Her begyndte jeg så med nummer 1 og arbejdede fremefter til det hele var gået op.

Selve forløbet

"Fyraftenssalmer" finder sted hver anden tirsdag klokken 17 og varer en halv time. Og nok har samlingerne karakter af gudstjeneste/andagt, men præsterne er ikke i ornat. Og så er vi rykket ned i kirken, så vi sidder tæt på orgelet. Vi har omhyggeligt sørget for lige fra den første gang at få folk pakket tæt på bænkerne – det giver en bedre sang!

Ellers er forløbet således:

■ Klokkeeringning

■ Præludium

■ Nådeshilsen

■ 1. salme

■ Trosbekendelse

■ 2. salme

- kommentar til 2. salme "Salmer til tiden"

■ 3. salme

■ Bøn (fra salmebogens bønnebog)

■ Fadervor

■ Velsignelse

■ 4. salme

■ Postludium

I Bibelmarathon'en gik det på skift mellem alle deltagerne, hvem der læste højt. Det var alle deltagere glade for. Vi gør det ikke her, men muligheden er der. Vi har nemlig som fast led, at der læses et stykke fra Erik Norman Svendsens bog "Salmer til tiden". Bogen har 52 små let læste stykker om forskellige salmer og da biskoppens bog følger kirkeåret har den været oplagt at bruge. Oplæsningen af denne kunne jo let gå på omgang. Bortset fra velsignelsen er der ikke noget, der specielt kræver, at det er præster der leder slagets gang. Og udover oplæsningen af Erik Norman Svendsens bog knytter vi også ofte kommentarer til kirkeåret. Hvad handler Helligtrekongertiden f.eks. om? Hvad betyder det, at den liturgiske farve i advent er violet? osv. Desuden falder der også små opklarende eller opmærksomhedsskærpende kommentarer til salmerne. Vi har her en uvurderlig hjælp i Jørgen Kjærgaards "Salme-håndbog". Men min kollega og jeg har gentagne gange formanet os selv – og især den anden! – om ikke at nærme os noget, der ligner en prædiken ved Fyraftenssalmerne! – hvilket vi kun har hørt godt for. For hele samlingen vinder netop ved sin enkelthed og overskuelige forløb...

De fire salmer, vi synger til en samling bliver udvalgt efter, hvad der passer til kirkeåret eller hvad der skal synges næste søndag! Der er også mulighed for at skele til, hvilke salmer "marathonløberne" har læst siden sidst og udvælge en af dem.

Og så er det et folkekrav, at der skal synges mindst én ny salme pr. gang!

Salmebogen indeholder jo også en bønnebog, som vi lærer at kende ved sammen at læse en af bønnerne derfra inden det fælles Fadervor.

Vi har god søgning til Fyraftenssalmer – ca. 50 mennesker pr. gang. Den enkle gudstjenesteform, roen, mødet med nye og gamle salmer tiltaler mange.

Litteratur

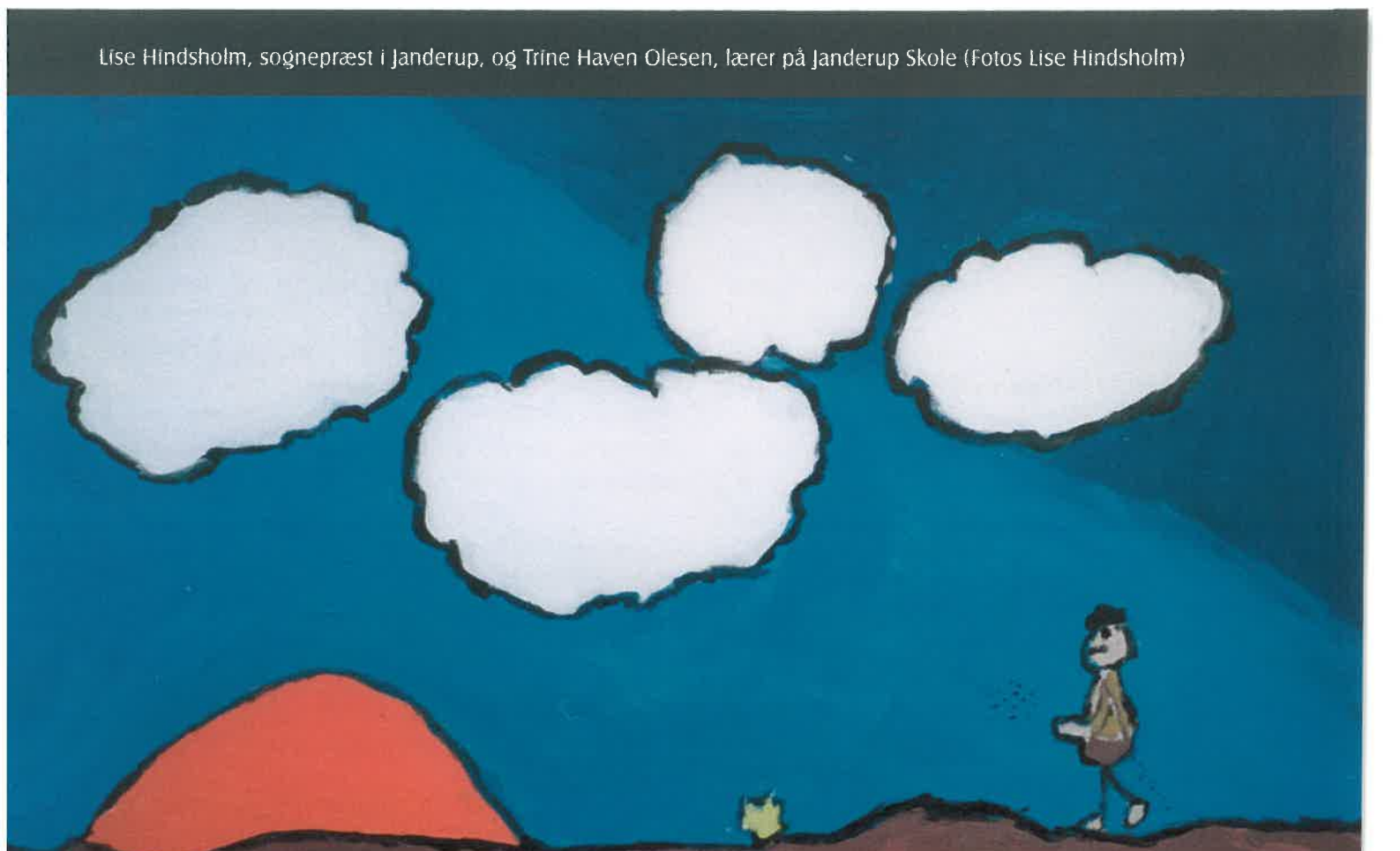
Jørgen Kjærgaard: *Salme håndbog I-II*. Det kgl. Vajsenhus Forlag 2003

Erik Norman Svendsen: *Salmer til Tiden*, Kristeligt Dagblads forlag 2003

Gerhard Pedersen og Erik Ågård: *Salmer til kirkeåret*, Den danske Præsteforening 2003

Forløbet i Hjerting kirke

Dato	Hvilken søndag(e) følger efter?	Hvad skal jeg læse til gangen efter (Temaer/tid på kirkeåret/årstid står i parentes)
2/11	Allehelgen	1-27: 568 –575 (Allehelgen)
16/11	Sidste s. i kirkeåret	28-64
30/11	2.s. i Advent	65-70;74-99; (Advent/Jul)
14/12	4.s. i Advent	100-132 (Jul)
4/1	1. s. e Hlg.3 kg	712-720 (Nytår); 132-164
18/1	Septuagesima	165-171; 258-279;
1/2	Fastelavn	316-351
15/2	2.s. i Fasten	352- 387
1/3	Midfaste/Mar.beb	172-181; 71-73; 388-410
15/3	Palmesøndag	182-217 (Skærtorsdag, Langfredag)
29/3	1.s.e Påske	218-250 (Påske):
12/4	3. søndag e.Påske	411-446;
26/4	5.s. e. Påske/Kr.H	251- 257 (Kr.H); 447-484;
10/5	Pinsedag	280-315: 723
24/5	Trinitatis	485-515; 721- 722(Forår); 724-726 (Sommer)
30/8	15. s. e. Trinitatis	516-553
13/9	17. s. e. Trinitatis	554-567; 576-596; 727-730 (Høst)
27/9	19. s. e. Trinitatis	597-633;
11/10	21. s. e. Trinitatis	634- 667; 731-732 (Efterår)
25/10	23. s.e. Trinitatis	668-694
8/11	25. s.e. Trinitatis	695-711; 734-754
22/11	1. s. i Advent	733; 755-791

En levende lignelse

**Tredje skoleklasser arrangerede en jubilæumsgudstjeneste,
der lod et helt århundrede komme til orde**

■ Præsten

Jesu lignelser

"En sædemand gik ud for at så. Og da han såede, faldt noget på vejen, og fuglene kom ..." Jesu lignelser er fulde af enkle billeder og hverdagssituationer. Alligevel sætter de os i forbindelse med de store spørgsmål: tro og skyld, tilgivelse og barmhjertighed. Vi begynder i det enkle og ender i det høje. Et bedre ideal for kirkelig undervisning kan man ikke tænke sig.

Skole og kirke

Her i Janderup har vi en del år forsøgt os med tværfaglige undervisningsforløb, der sluttede med en gudstjeneste i kirken. De gange, hvor det er gået bedst, har man haft denne fornemmelse af, at nu var man begyndt med noget meget konkret, som børnene havde været i gang

med på skolen; og man sluttede med en gudstjeneste, hvor børnenes indsats blev anledning til, at vi alle kom tæt på det høje – børn som voksne.

Fra idé til virkelighed

Sådan et undervisningsforløb tager en uges tid. Det er forberedt af klassernes klasselærere (evt. også kristendoms- og billedkunstlærere) samt præst og organist. Vi har holdt mange møder, inden vi går i gang. Meget tid er gået med at sidde og tænke i fællesskab og nævne alle de indfald, man fik. Når ideen er der, handler det om at finde sange, fortællestof, kunstneriske udtryk og 'happenings', som kan indgå i gudstjenesten.

Derefter kommer alt det praktiske: timerne skal byttes rundt, så der bliver tid til at arbejde i klasserne. Sangene skal indøves. Det bibelske stof skal tage form for børnene. De skal forstå og udtrykke det selv.

- og fra kaos til forklarelse

Forløbets sidste formiddag går med generalprøve i kirken. – Det er en kaotisk oplevelse. Alt for mange løser ender skal pludselig hænge sammen. Scenografien og koreografien skal på plads. Organisten løber frem og tilbage mellem orglet og klaveret. Børnene har 117 andre ting for, hver gang de voksne skal diskutere de praktiske detaljer indbyrdes. Midt i det hele skal der spises madpakker.

Men ved gudstjenesten sker miraklet. Nu er det ikke længere undervisning. Det er heller ikke en opførsel af et teaterstykke. Det er en gudstjeneste, og alle er med, børn og voksne. – Når det altså lykkes.

100 år i én gudstjeneste

I 2004 skulle gudstjenesten også være en festgudstjeneste i anledning af menighedsrådets 100 års jubilæum. I 100 år havde der i sognet været et menighedsråd til at arbejde for 'gode vilkår for den kristne menigheds liv og vækst', som der står i menighedsrådsløftet.

Hvordan fik man de 100 år med? TV2's julekalender 'Jesus og Josefine' havde lige gået sin sejrsgang over landet. Vi talte en del om tidsmaskiner. Evangeliet er som en tidsmaskine, der bringer os dels tilbage i tiden, til Jesu tid, og dels frem i tiden, eller ud af tiden: ud i evigheden. – Tid og alder var vigtige komponenter i vores planer.

Ordet der vokser

Samtidig havde vi en tanke om, at der er noget der vokser i løbet af 100 år. Børn og gamle – og alle dem midt i mellem – ville komme til gudstjenesten. Med tilsvarende forskellige forventninger og erfaringer. Et barns møde med den evangeliske fortælling vokser i løbet af livet sammen med den livserfaring, som er den gamles. Ordet er blevet sået i sindet, og ud af det er livsindsigt og tro vokset op.

Altså kom lignelsen om sædemanden på bordet. Sammen med Paulus, der skriver om det nøgne korn, der bliver sået, og den plante der opstår i en helt anden skikkelse (1. Kor. 15,36-43).

Sæt dem i gang med noget

En gang havde vi klippet gækkebreve ved en gudstjeneste. Det var en ide vi havde fået fra Holger Lissners bog, "Gudstjeneste for alle sanser". Der var en helt særlig stemning i kirken, mens alle sad med papir og saks og klippede. Noget lignende ville vi gerne have med ved jubilæumsgudstjenesten. Hvad kunne vi sætte kir-

kegængerne i gang med? Vi tænkte længe. En af lærerne sagde pludselig: "De skal alle sammen have papir og blyant, og så skal de skrive ned, hvad de kan huske. – Hvad det første indtryk er, som kristendommen har gjort på dem."

Dér var ideen. Vi købte en masse blyanter og trykte en stak papir med følgende spørgsmål:

Hvad er det første, du kan huske fra din barndom, om kirke og kristendom?

– og nederst på papiret var der rubrikker til at angive alder og køn.

Undervisningen

Lignelsen om sædemanden var det konkrete udgangspunkt i undervisning. Det byggede børnene hurtigt videre på. Vi så bibelske billeder af Emil Nolde og Arne Haugen Sørensen, gengivet på lysbilleder. Bagefter malede børnene store lærreder med stærke farver, de malede sædemanden og de malede Jesu fødsel, korsfæstelse og opstandelse. Arne Haugen Sørensens billede, Den lille nadver, blev inspiration til et dejligt billede af et alterbord med røde hynder omkring.

Alterbord med røde hynder omkring

Forberedelsen af gudstjenesten

Sangene, lignelsen og ideen med "erindringspapirerne" gav struktur til gudstjenesten. Jeg skulle genfortælle lignelsen, mens børnenes malerier blev vist frem. Et par af børnene skulle introducere "erindringspapirerne". De skulle fortælle om, hvad der var deres egen første erindring fra kirken. Derefter skulle de opfordre de øvrige kirkegængere til at huske tilbage – og skrive erindringer ned på papiret. Papirer og blyanter skulle deles ud og samles ind. En slags nadver ville vi også gerne have. Korn og brød og nadver hører sammen. Men der måtte ikke gå lang tid med det. Det blev til, at børnene skulle gå rundt med brødkurve og dele små brød ud, mens vi sang fadervor (nr. 883 i Tillæg til den danske salmebog fra 1994).

Generalprøven

Fredag formiddag holdt vi generalprøve. 52 børn i en landsbykirke - det var almindeligt kaos, som vi har prøvet så mange gange efterhånden. Men nu har vi lært at sige til hinanden: "Ved gudstjenesten kan de godt være stille!" - Og det kan de. Næsten, i hvert fald.

Gudstjenesten

Søndag kl. 16 begyndte gudstjenesten, alle børnene sad på gymnastiksbænke oppe ved korbuen, kirken var mere end fuld - og alting gik efter planen. Tre frejdige børn fortalte om deres oplevelser i kirken. Line fra 3.b lovede kirkegængerne, at deres nedskrevne erindringer ville blive gemt i 100 år - og taget frem ved det næste jubilæum. Så fik de papir og blyanter - og de skrev og skrev. Lærerne og jeg syntes, det tog lang tid. I virkeligheden fik de vist kun 3-5 minutter at skrive i. Men det var nogle intense minutter, i en stor forsamling, der var koncentreret om at huske hvordan det var - i begyndelsen. Bagefter blev der budt brød rundt, og vi sang Fadervor og fik velsignelsen.

Evalueringen

Dagen efter blev forløbet evalueret i klasserne. Der var udbredt tilfredshed. "Jeg kan næsten ikke vente til der skal være 200-års jubilæum!" sagde Michael fra 3.a. Først bagefter kom han i tanke om, at han muligvis ikke ville være med til den tid.

Det er her, det vokser

Men hvad skrev de på deres papirer? - De skrev om juleaften, om konfirmation og begravelser, om mor der bad aftenbøn, om skolelærere der fortalte bibelhistorie. Alle mulige stemmer kommer til orde i svarene. Lignelsen om sædemanden fik en form for levende iscenesættelse: der var sået noget hos os alle sammen. Mange forskellige mennesker havde været med til at så det. Mange steder var det vokset. *Hvor* meget det var vokset - det bekymrer lignelsen sig ikke om. Og det skal vi heller ikke bekymre os om. Men vi skal have fornemmelsen af, at når Jesus fortæller, så er det os det handler om. Det vokser mellem hænderne på os.

Sædemanden

Vores skole-kirke-samarbejde er hvert år til stor fornøjelse for os, som er indblandet i det. Som præst er det en dejlig oplevelse at se, hvordan lærerne kan få børnene til at udtrykke det væsentlige i det bibelske stof. Og til sidst

i kirken sker der omtrent det, som Paulus skriver om: Der bliver sået én ting, men der opstår noget andet. Der er blevet sået en undervisning, et stykke religionspædagogik, som vi har tilrettelagt sammen. Men der opstår en gudstjeneste. Her er vi et stykke flad mark alle sammen. Gud er sædemanden, som lader det vokse i os.

■ Læreren

En lærers tvivl

Med troen kommer tvivlen, det har jeg både hørt, læst og følt. Normalt tror jeg på min undervisning, mine elever og af og til også lidt på mig selv. Men nu var jeg i tvivl, og jeg tvivlede på alt: Var det "godt nok" det vi havde at byde på? Ville eleverne modtage stoffet som vi forventede og håbede? Og ville de forstå symbolikken? Blev undervisningen forkyndende - og tænk nu hvis...?

Grunden til min skepsis er under ingen omstændigheder et negativt livssyn eller en pessimistisk indgang til tilværelsen, men derimod tidligere erfaringer fra skole/kirkesamarbejdet. Det er altid spændende for os voksne at samarbejde på tværs af faggrænser, men for børnene har forløbene ikke altid været forbundet med begejstring. Sommetider har vi gennemført forløb og efterfølgende gudstjenester med følelsen af, at det kunne have været bedre. Denne gang skulle det lykkes fordi:

Menighedsrådet fyldte 100 år

I 2004 fyldte sognets menighedsråd 100 år og det var derfor naturligt at det årlige skole/kirke samarbejde skulle munde ud i en festgudstjeneste som fejrede jubilæet. Vores skoles 3.a, 3.b og 4. klasse - i alt 52 børn - blev kørt i stilling. Emnet var *vækst*, tolket ud fra lignelsen om sædemanden (Markus 4,4-20) samt salmen "En bondemand går ud at så" (Johs. Johansen, nr. 154 i salmebogen).

Undervisningsforløbet

Som mange sikkert ved, er de fleste børn indtil 12 års alderen meget konkret tænkende, og på grundlag af forskning på området ved man også, at den abstrakte tænkning og undervisning skal tilegnes og indføres langsomt.

Sammen med byens præst og organist var vi tre lærere, som skulle planlægge og gennemføre forløbet, der

skulle munde ud i en børnegudstjeneste med børnene som hovedpersoner, fremvisende deres produkter. I klasserne skulle vi føre samtaler ud fra emnet og forsøge at få symbolikken i lignelsen frem. Samtalespørgsmål kunne være:

- Sædemandens øjne er stjerner, hvad kan det betyde?
- Hvad er det han sår – og hvorfor sår han så forskelligt? osv...

Efter denne samtale skulle eleverne male store malerier på lærredsrammer, samt lave tegninger på overhead-transparenter ud fra de temaer, de havde fundet i lignelsen og salmen. Desuden skulle der tales om spæde erfaringer fra kirken: "Hvad er det første du husker...?"

Forløbet gik i gang, men forinden havde organisten været på skolen et par gange for sammen med eleverne at indøve salmerne. Det kunne de i øvrigt rigtig godt lide, fordi de syntes, at salmerne var smukke. Især salmen om sædemanden var et hit – melodien er meget børnevenlig (vi brugte Holger Lissners melodi, Den lille Koralbog nr. 60).

I den syvende himmel

Hvis jeg tidligere var – undskyld udtrykket "på herrens mark" var jeg nu sammen med klassen i "den syvende himmel". Vi havde med nogle børn at gøre, som virkelig kunne deres bibelhistorie, eller også tager hjerneforskningen bare fejl i forbindelse med konkret/abstrakt tænkning. I hvert fald kunne disse børn, på trods af at de kun var 9-10 år, tænke abstrakt. Her er nogle eksempler på deres tanker og svar:

- "Sædemandens stjerner i øjnene er skæret af troen i hans hjerte."
- "Han såede ikke korn. I virkeligheden var det tro."
- "Han såede troen på Jesus og det gode ved at tro på ham."
- "Han var glad, for han havde fået "den rigtige" tro."
- "Den rigtige tro sidder i hjertet."
- "Kornet falder forskellige steder, fordi det ikke er alle der er klar til at tage imod troen på samme måde."
- "Hos nogen slår troen rod og "kommer ind i hjertet", og det er det bedste, for så gør man noget godt for andre mennesker. Det var det Jesus ville have."
- "Hos nogen er det bare noget de siger, at de tror på Jesus, men når det kommer til stykket, så gør de ikke alligevel. Det er de korn som bliver sået i mellem stenene"
- "Det er bedst, når korn har en rigtig lang rod"
- "Det er det altså også med tro, for hvis nogen vil prøve og ødelægge den, så kan de ikke"
- "Nogle viser deres tro rigtig meget fx ved at bede mange gange om dagen, men kristne bærer troen indeni"

Resultatet

Vi fik samtalen og vi fik malet nogle meget smukke malerier, lavet transparenter, samt lavet små fortælleforløb. Vi holdt en virkelig flot børnegudstjeneste med nogle glade, tilfredse børn og voksne, og vi fik vist vores lærdom for, tror jeg, nogle stolte forældre.

Set i bakspejlet

Efterfølgende har vi hængt malerierne op i klassen. Det sker af og til, at en af eleverne eller læreren fremhæver billederne og siger: "Aj, det var altså bare så godt det vi

Man skriver erindringer

Som postludium synger børnene "Aftenhimlens strålesyfo

lavede dengang – de er simpelthen bare så flotte de billeder”. Behøver der siges mere? Ikke udover at tvivlen i dette tilfælde blev gjort til skamme, da det viste sig at børnene var med på vores idéer, at de praktiske opgaver vandt indpas og de religiøse overskrifter blev fan-

get. Tvivlen er en naturlig del af livet, men det samme er troen – især når noget lykkes som det gjorde her. Det gav i hvert fald os troen på, at skolen og kirken har noget, der kan og bør komplettere hinanden.

Vi fik 121 nedskrevne erindringer - her er nogle af dem

Mit første møde med kirken var til min fars begravelse. Han var 49 år, jeg 5 år. Det var hårdt selv om jeg var 5 år. Men Gud gav min mor styrke til at holde sammen på hendes 4 børn. Det var i 1945, april måned. Der er en indre styrke ved at bede sin aftenbøn. Husk det.
(Kvinde, 64 år)

At jeg var i kirke med min mor og far, jeg var ikke særlig stor, og præsten syntes, jeg var for lille til at få altervin... Jeg syntes, det var snyd, at de voksne måtte, når jeg ikke måtte...
(Pige, 15 år)

Det første jeg husker tydeligt er fra konfirmationsforberedelse. Vi skulle komme til gudstjeneste min. 10 gange. Jeg havde for det meste en to år yngre veninde med og så var vi med til alters. Det var en stor oplevelse for mig. Bl.a. fordi det var grænseoverskridende at turde gøre det. Det var noget jeg glædede mig til.
(Kvinde, 44 år)

Vi havde morgensang hver dag i skolen, hvor vi lærte de forskellige salmer og hvad de betød.
(Kvinde, 40 år)

Det første jeg husker er en julegudstjeneste her i Janderup Kirke. Jeg har nok været 5-6 år. Juleevangeliet har først min morfar, siden min far læst op juleaften. Der blev talt om kristendom, og vi lærte at bede aftenbøn inden sengetid i mit hjem. Ellers er det nok mest omkring højtiderne, jeg husker.
(Kvinde, 39 år)

Det første jeg husker var min bedstefars begravelse. Jeg var 5 år og syntes det var meget festligt, indtil de sænkede kisten ned i graven. Da græd jeg.
(Mand, 66 år)

Jeg gik i første klasse på Kirkeskolen i Skjern. Når vi havde kristendom på skoleskemaet, blev fr. Skyggeberg (gammel som Metusalem og dårlig til bens) nærmest båret ind i klassen. Hun fortalte alle historierne fra Det gamle Testamente. Rolig og alligevel levende, og vi tegnede til. Jeg husker historierne, hyggen og stemningen endnu.
(Mand, 42 år)

Det første jeg kan huske om kristendom er, at min moder bad faderen for mig, når jeg skulle sove. Det første i kirken var juleaften, gudstjeneste med en meget, meget lang prædiken.
(Mand, 49 år)

Det tidligste jeg kan erindre, er til min brors konfirmation, det var en kirke med sivstole, ingen bænke og lignende. Hver gang man bevægede sig eller hostede, knirkede det vildt meget, det var lidt svært at sidde stille i så lang tid. I den selvsamme kirke er der stadig kun sivstole, så mange børn har sikkert følt som jeg, at en gudstjeneste kunne vare i evigheder, når man skulle sidde musestille.
(Kvinde, 37 år)

i fornyet samarbejde

Mens det ser ud til, at det er ved at blive politisk korrekt at råbe på stadig flere tests og evalueringer, så er virkeligheden langt mere kreativ ude i landets skoler. Her drømmer ingen om gammeldags "køgebogsundervisning". Tværtimod er projektorienteret undervisning og tværfaglige forløb noget, der spiller en stor og kreativ rolle. Skolen har igen åbnet sig mod det omgivende samfund og indgår i fordomsfrie samarbejdsforhold. Med udgangspunkt i kristendomsfaget har kirken nu muligheden for at komme ind i billedet som den naturlige samarbejdspartner i en lang række sammenhænge.

RAMS – menighedsrådenes skoletjeneste bliver til

I Ribe Amt besluttede en række menighedsråd derfor for nogle år siden at oprette en skoletjeneste, der skulle tilbyde skolen samarbejde på en lang række områder. Ca. 40 menighedsråd gik sammen om opgaven i et gen-

sidigt forpligtende samarbejde. Derved opstod Ribe Amts Menighedsråds Skoletjeneste, i daglig tale forkortet til RAMS. Siden oprettelsen har RAMS været i stærk vækst og omfatter nu over 60 menighedsråd i lige så mange sogne spredt ud over amtet, ja hele stiftet med efterhånden.

”
På plakaten er en mængde børn i gang
med at synge salmer af fuld hals,
mens en af dem står og rækker tunge

Da man fra RAMS' side tilbyder folkeskolen ligeværdigt samarbejde, blev det fra begyndelsen præciseret, at skoletjenesten arbejder på den til enhver tid gæl-

dende skolelovgivnings grundlag. Er man inde på skolens område, skal alle kunne være med. Det drejer sig om oplysning, og ikke om søndagsskolevirksomhed. Hvad man fra kirkens side måtte have i gang af noget sådant, vedkommer strengt taget siden 1975 ikke skolen. Men da skolen har kristendom på skemaet og har det på en måde, hvor folkekirkens evangelisk-lutherske indhold står centralt, ja så har man oplagt et fællesskab med folkekirken. Såvel skole som kirke har en særlig oplysningsforpligtelse om det, der i kirkeligt regi hedder "den kristne børnelærdom". Så hvorfor ikke sam-

Det var som om domkirkens tag jævnligt truede med at lette

"Lyset" var temaet i 2004/05

arbejde, hvor der er sammenfald og muligheder for at udnytte hinandens ressourcer? Som sagt så gjort. Vi – en præst på halv tid og 1/3 lærer – gik i gang med at udarbejde et tilbud til skolerne i Ribe Amt.

Et møde med den danske salme

RAMS' første projekt blev så "Et møde med den danske salme 2003, Høst", tilrettelagt for 3.- 6. klassetrin. Da der var tale om et helt nyt tiltag, fik alle skoler i amtet – også de steder, hvor det lokale menighedsråd ikke havde tilsluttet sig skoletjenesten – tilbuddet om at deltage. Det valgte 62 skoler med hele 265 klasser og i alt 4.818 elever at gøre. Efter tilmeldingen blev udsendt bekræftelse på deltagelse, så det kunne indarbejdes i skolernes årsplaner. Samt meddelelse om, at undervisningsmaterialet ville ligge klar, når det nye skoleår 2003/4 begyndte. Det blev fra starten gjort klart, at det var gratis at bruge RAMS' materialer. Mange menighedsråd fulgte trop ved på forhånd at meddele, at de ville hjælpe til ved finansieringen af buskørsel m.v. Med andre ord, så mange forhindringer og undskyldninger som muligt for ikke at deltage blev ryddet af vejen fra begyndelsen. Det var uden tvivl med til at gøre projektet slagkraftigt.

Skole og kirke som medspillere

Da vi gik i gang med at udarbejde oplægget til "Et møde med den danske salme 2003, Høst", var vi med det samme klar over, at det skulle være et ganske kon-

kret projekt med et målrettet emne, første gang emnet høst, grydeklart og lige til at gå til. Endvidere ønskede vi at fastholde perspektivet skole- kirke som hinandens medspillere. Tiden, hvor nogle søgte at spille skole og kirke ud mod hinanden, måtte være et tilbagelagt stadium. Derfor blev oplægget udformet som en tretrinsraket: Første fase var arbejdet i skolen. Anden fase var en dag i den lokale kirke med den lokale præst. Og endelig som tredje fase den store "slut-finale" i Ribe Domkirke.

Et målrettet projekt udarbejdes

Undervisningsmaterialet kom til at bestå af et koncentreret, skriftligt oplæg til lærere og præster på ca. 50 sider. Heri var en gennemgang af de valgte salmer, deres indhold og oprindelse. Med henblik på undervisningsforløbet var der udarbejdet opgaver i tilknytning

til salmerne, ligesom der var forskellige praktiske opgaver. Hensigten var at spænde vidt ved at tale til alle sanser. Hver klasse fik også tilsendt en CD med et stykke orgelmusik samt salmerne både instrumenteret og vokalt indspillet. Så kunne man løbende øve

salmerne på klassen. CD'en var indsunget af et lokalt børne- og ungdomskor, så den var let at identificere sig med for børnene – en gedigen omgang uden at være "skønsang". Naturligvis var materialet også ledsaget af en plakat, som kunne hænges op i klassen for at fastholde det visuelle. Plakaten, bestilt hos og tegnet af Martin på 11 år på en lokal skole, var et høstbillede, der – måske uden Martin helt var klar over det – rummede et væld af kristne symboler. På plakaten er en mængde børn i

”
Den gamle travet af en klagesang
om, at man ikke kan få børn og unge
til at synge salmer, kan sendes hen,
hvor peberet gror

Ribe domkirke fyldtes 12 gange til salmesangs finale

gang med at synge salmer af fuld hals, mens en af dem står og rækker tunge...

En gammel travet aflivet i salmesang

Men er der noget at række tunge ad? Det er der ikke meget, der tyder på. Den gamle travet af en klagesang om, at man ikke kan få børn og unge til at synge salmer, kan sendes hen, hvor peberet gror. Den holder simpelthen ikke stik. Da eleverne var ved at have projektet arbejdet godt igennem i klasserne, var de en tur ovre i deres egen kirke, hvor præsten ind imellem salmesangen f.eks. fortalte om, hvad høst er i kirkens sammenhæng. Hvorfor man holder høstgudstjeneste, hvad kirken er for et rum osv. Mange præster meldte efterfølgende tilbage om, hvor oplagte og velforberedte børnene mødte op til sangen. Det var det samme i Ribe. Det var, som om Domkirkens tag jævnlige truede med at lette. Efterfølgende har lærere da også meldt tilbage og fortalt, at oplevelsen havde været så stor, at især de mindre elever ganske enkelt ikke kunne rumme mere den dag.

De fem salmer, projektet omfattede, var: "Vi pløjede og vi såed", "Det dufter lysegrønt af græs", "Du gav mig, o Herre, en lod af din jord", "Nu falmer skoven trindt om land" og "Überørt af byens travlhed". I Domkirken blev de kædet sammen af en præst, der i forvejen hjemmefra sit eget sogn var velbekendt med skole-kirkesamarbejde. Nogle af børnene syntes nu godt nok, det var mærkeligt, at han sådan havde både korn og kerner i præstekjølens lommer. Salmerne havde tydeligvis alle fem lejret sig godt og grundigt i sindet, men "hittet" var

uden diskussion den sidste. Da organisten på et tidspunkt lod domorgelet tie, kunne børnene sagtens selv, endda så mange af dem forlod Domkirken stadig syngende. Fra gaden kom undrende turister ind og spurgte: "Hvad er dog på færde her?"

Arbejdsforløbet ude på skolerne

Tilbagemeldingerne fra skoler og lærere fortalte, at man havde arbejdet med projektet på vidt forskellige måder. Det var også det, der var meningen: Her var et tilbud, der ikke var til at afslå! Det kunne enten bruges på den ene eller den anden måde. Nogle steder havde man haft et tværfagligt forløb i gang over flere uger. I

kristendom talte man om salmernes indhold. I musik fulgtes op med at øve melodierne. I billedkunst blev der lavet høstbilleder. I natur og teknik kunne man se en høstudstilling og høre om høsten i gamle dage og i andre lande, hvor det ikke altid er en selvfølge, at der er noget at høste. I hjemkundskab blev der bagt boller. Besøg "i marken" var også på programmet. Andre steder lagde man hele vægten på selve det at synge og lære salmerne. En skole kunne således præstere en overstemme til "Vi pløjede og vi såed", så det kunne høres overalt i den fyldte domkirke. Fra en anden skole fortalte en lærer endda om, at hun for at nå det spillede CD'en ganske lavt som underlægningsmusik i matematiktimerne; det gav en vældig arbejdsro og koncentration! Nogle steder gearede man bagefter ned igen ved at lade salmerne indgå som en væsentlig del i morgensangen eller morgensamlingen – og så er vel slet ikke så lidt nået?

Og ja, vi har også muslimske elever med i fx vores salmesangsprojekter – mange endda

Deltagelsens omfang

Salmesangsprojektet fik fra begyndelsen en vældig bevågenhed fra mediernes side. Medierne havde opdaget, at der her måske var tale om Danmarkshistoriens hidtil største fælles undervisningsprojekt. Og børnene, ja de så mediernes interesse som en fjer i hatten, der gav anledning til at give den en ekstra skalle! Deltagelsens omfang var også stort. Ca. 40- 50 % af alle amtets børn i alderen 3.- 6. klasse deltog. Det var til en begyndelse slet ikke så lidt endda.

Da projektet var ved at være overstået, stod det klart, at der var og er et meget stort ønske ude omkring på skolerne om, at vi fortsætter med at udbyde salmesangsprojekter hvert år. Derfor gik vi straks i gang med at udforme et nyt projekt. Det kom til at handle om det kristne grundtema "Lyset" og løb af stabelen i skoleåret 2004/05. Her anden gang meldte endnu flere sig som deltagere. Vi endte på knap 11.000 børn fra 504 klasser på 107 skoler, hvilket svarer til 80 % af amtets skoler og elever på mellemtrinnet. Domkirken fyldtes 12 gange til finale. Hertil kommer, at vi sideløbende i år har gang i flere andre projekter om helt andre emner for de helt små elever og for de store i overbygningen – men her deltager "kun" 80- 100 klasser i hvert projekt. Alt i alt omfatter samarbejdet mellem skole og kirke i Ribe Amt & Stift ca. 15.000 elever i skoleåret 2004/05.

Tørklæder og almen dannelse

Og ja, vi har også muslimske elever med i fx vores salmesangsprojekter, mange endda! Spørgsmålet om de muslimske elever hænger altid ligesom en trivialitet i luften, derfor svaret. Enhver, der har deltaget i Ribe Domkirke, har ind mellem alle de andre hoveder også kunnet se tørklæder. Det har der overhovedet ingen problemer været med. For det drejer sig jo med al re-

spekt ikke om søndagsskole, men om oplysning og undervisning. I den sammenhæng gør et tørklæde ingen forskel. Derimod er det fast kutyme, at vi ved indgangen som et led i almen dannelse beder alle drenge om at tage kasketten af. Det sker med ordene: "Rigtige mænd har ikke hat på i kirken". Det kan nok være, kasketten kommer af i en fart. Men det er jo også nemmest at lære det, før man for alvor bliver karl for sin hat.

Den kristne børnelærdom - fra afvikling til fornyet udvikling?

Skal man karakterisere os groft og forenklet her i Ribe Amt, kan man sige, at vi har det, som én af grundlæggerne af Tjæreborg Rejser en gang sagde det: "Når vi åbner pungen, er det for at få noget i den, ikke for at komme af med noget." Mange menighedsråd spørger

da også som det første efter, hvad det koster at være deltager i RAMS. Svaret er, at skal der være kvalitet i det, koster det! Knofedt, penge, arbejdskraft, gode ideer, opfindsomhed og gå-på-mod. Men så er der til

— " —
skal der være kvalitet i det, koster det!

Knofedt, penge, arbejdskraft, gode
ideer, opfindsomhed og gå-på-mod

gengæld også meget at hente og vinde tilbage. Nu har man efterhånden i så mange år talt om, at den kristne børnelærdom var under afvikling her i landet. Men erfaringerne fra vore første projekter tyder på, at det kan lykkes at vende denne afvikling til fornyet udvikling. Tiden synes moden til det. Derfor er det om at smede, mens jernet er varmt, hellere i dag end i morgen. Så måske skulle man i stedet for at spørge efter, hvad det koster, vende spørgsmålet om, så det lyder: Hvad får vi ud af det? Ikke blot her og nu, men også som langtidsinvestering i fremtiden. Og hvad har vi ellers tænkt os at gøre med hensyn til den kristne børnelærdom for de mange – kan vi blot lade dette spørgsmål ligge ubesvaret hen? En af vejene ud af moradset er et fornyet samarbejde mellem skole og kirke, udmøntet i helt konkrete projekter. Det er bare om at komme i gang!

En uge med altertavler

– et vellykket skole-kirke projekt

”Hvorfor korsfæstede de egentlig Jesus?

Først hyldede og tilbad de ham, og derefter

korsfæstede de ham. Hvorfor det?”

7-årige Bjørk undrede sig meget. Sammen med de andre 1. klasses børn på Skørping Skole havde hun netop hørt påskefortællingen om Jesu korsfæstelse, død og opstandelse. Spændende var det at lytte til, men der var også mange underlige uforståelige ting i fortællingen. Mange spørgsmål havde børnene, mange dybsindige svar og fremfor alt mange billeder inde i hovedet. Billeder som skulle ned på papir, tegnes, males og ende med at blive til en flot altertavle.

Projektet løb af stablen i uge 2 og var et samarbejdsprojekt mellem lærere på Skørping Skole og præst og sognemedhjælper ved kirkerne i Skørping. Det blev en god uge med sang, jule- og påskefortællinger, besøg i Skørping Nykirke og intens fremstilling af i alt 50 stk. altertavler! Lyttet, sunget, malet, klippet, klistret blev der, så det var en fryd, og anstrengelserne udmøntede sig i mange flotte træaltertavler med vidt forskellige billeder. Nogle af børnene var optagede af korsfæstelsen, andre af de tre vismænd, nogle af det lille nyfødte Jesusbarn eller af den sidste nadver. Da børnene var færdige med at male, blev tavlerne sat sammen med hegnstråd, så de blev til rigtige trefløjede altertavler, der kunne stå op. Efter en god og intens uge blev altertavlerne først udstillet i klasserne, dernæst på skolebiblioteket og til sidst blev de udstillet til en fyraftens-gudstjeneste i februar, hvor forældre og børn var indbudt til gudstjeneste og efterfølgende fællesspisning.

Fortælling, sang og indre billeddannelse

Ugen begyndte med to dage, hvor børnene igennem sang, fortælling og besøg i kirken, skulle have kendskab til og udvikle deres indre billeddannelse af jule- og påskebegivenhederne.

Delt i to grupper på hver 25 børn var det ene hold først i kirken, hvor de så på altertavler, mosaikvinduer og sang

salmer. Det andet hold var på skolen og fik fortalt julefortælling fra Maria Bebudelse og frem til den 12-årige Jesus i templet. Efter fortællingen fik børnene besked på

Både skolen, kirken og vigtigst af alt børnene kan få meget ud af det

at lave skitsetegninger af alle de indre billeder, de havde fået ved at høre historien. For mange af børnene var det ikke helt enkelt. Flere børn, især pigerne, ville gerne sidde og bruge lang tid på deres tegninger. Men skitser er netop kendetegnet ved at være en tegneteknik, der går hurtigt, og som udelukkende skal bruges til at fastholde de indre billeder, inden de forsvinder. Jo flere skitser, jo bedre, fik børnene besked på – og det hjalp! Mange børn endte med at have op mod 20 skitser.

Næste dag var det salmer og påskefortællingen fra palmesøndag og frem til opstandelsen der var på programmet. Igen skulle der laves skitser efter fortællingen, og det var tydeligt, at påskens mange dramatiske begivenheder appellerede til børnenes billeddannelse. Bunken af skitsetegninger voksede og voksede!

Den svære udvælgelse af skitser

Efter to dage hvor børnene havde fået mange in-put, skulle de for alvor til at være aktive selv. De fik udleveret et stykke papir i samme format som den endelige altertavle (A3), som skulle bruges til at arbejde med en blyantsskitse af altertavlen. Ud af den store bunke af skitsetegninger, skulle børnene altså vælge de tegn-

ger, som skulle på A3 papiret. At overskue så mange skitser og få valgt de bedste er ikke let. Her måtte de voksne træde hjælpende til. Børnene fik besked på at ligge deres skitser på gulvet, så de kunne se alle sammen på en gang og få valgt de skitser som skulle med på tavlen. Derpå blev de valgte skitser overført til A3 papiret og rækkefølgen af skitser blev valgt. A3 papiret var på forhånd delt op i 3 felter, et i A4 størrelse og to i halv A4 størrelse, som naturligvis skulle være sidefløjene på den endelige altertavle.

Knust glas og maling med svamp

Endelig var tiden kommet, hvor børnene fik udleveret de egentlige tavler, nemlig tre stykker spånplader, som en lokal køkkenfabrikant havde leveret udskåret og helt gratis. På det tidspunkt i processen er det vigtigt, at alle materialer er stillet frem på en overskuelig måde, og lærerne holder styr på især malingen, så lokalet ikke pludselig er omdannet til det rene ragnarok. Vigtigt er det, at der er mange forskellige materialer, som kan give inspiration til tavlerne. Vi brugte følgende materialer:

- spånplader
- hegnstråd
- maling med pensel og svamp
- guld- og sølvtuscher
- farvestrålende glimmer, stjerner, kugler o.l.
- knust glas
- papmaché teknikker (god til at give 3 dimensionel virkning)
- sand (dryset på lidt lim giver det en ru, rustik overflade)

Da børnene var færdige med deres 3 tavler blev tavlerne sat sammen med hegnstråd og clipsemaskine.

Man lærer ved at være aktiv

Den grundlæggende pædagogiske tanke ved dette projekt var, at børn (og voksne!) lærer ved selv at være aktive. Indenfor den pædagogiske verden er det vel efterhånden en anerkendt sandhed, at det som man kun hører og ser, det glemmes meget nemt, mens det som man hører, ser, lytter til og derefter selv aktivt arbejder med, det sætter sig fast – det husker man!

Dog er det væsentligt at pointere, at det ikke er aktivitet i undervisningen for aktivitetens egen skyld, der her er tale om. Aktivitetspædagogikken har hærget i den danske folkeskole – det er der ingen grund til, at kirken overtager. Selv at være aktiv på baggrund af det fundament af viden og indsigt som fortælling, sang og besøg i kirken først gav – det var pædagogikken bag dette projekt.

Desuden var organisationen af børnene også en del af pædagogikken. Skiftende mellem fælles og individuelt arbejde oplevede børnene dels det intense og givende fællesskab omkring fortælling og salmesang, dels det koncentrerede arbejde om selve tavlerne, enten alene eller to og to.

Samarbejde er vigtigt

Mange steder i landet skyder der efterhånden forskellige skole-kirke projekter op. Det er glædeligt, da både skolen, kirken og vigtigst af alt børnene kan få meget ud af det. Hvis man ønsker at påbegynde et skole-kirke

samarbejde er det væsentligt, at kirken langt hen af vejen indretter sig på skolens præmisser. Projektet foregår i skoletiden og på skolens hjemmebane, derfor må kirken respektere lærernes ønsker angående et samarbejdsprojekt.

Men trods det kan man jo godt fra kirkens side være ordentligt didaktisk klædt på, d.v.s. være bevidst om, hvilke mål man har med projektet, og hvad børnene skal have indsigt i i løbet af projektet. I det aktuelle al-

”

Børn lærer ved selv at være aktive

tertavleprojekt var der fra lærernes side tydeligvis en berøringsangst overfor NT. Som det blev formuleret, ”er beretningerne fra GT sådan nogle gode røverhistorier, som fanger børnene”! Underforstået, de er lettere at gå til, går ikke så tæt på og er ikke så farlige. Der måtte vi så fra kirkens side argumentere med, at det altså er i NT, vi finder kristendommen, og børnene ikke altid skal nøjes med Noas ark og syndefaldet.

At få gang i et skole-kirke samarbejde er noget der kræver tid og ikke mindst tålmodighed. Lærere skal nå meget i deres undervisning, og der kan gå lang tid, før de finder ud af, at skole-kirke samarbejde ikke er endnu en arbejdsbyrde men netop et samarbejde, hvor de kan få hjælp til deres kristendomsundervisning.

Men det er det værd! Især når Bjørg og de andre børn i 1. klasse stiller intelligente spørgsmål og kommer med dybsindige svar efter en god uge med altertavler.

Boganmeldelser

Konfirmand Aktion – et møde mellem to verdener

Et projekt om diakoni og mission som tema i konfirmationsforberedelsen.

Finn Rosenberg (red.)

*Teologisk Pædagogisk Center Løgumkloster, 2004, 38 sider
(bestilles på Teologisk Pædagogisk Center Løgumkloster)*

Hvor bliver den store verden af i konfirmationsforberedelsen – drejer den sig kun om kirkelig hjemkundskab? Sådan har det traditionelt været, men det er vanetænkning at lade sig nøje med det. Fortrolighed med den kristne børnelærdom og gudstjenesten er de eneste formåls- og indholdsbestemmelser, vi i Danmark har for konfirmationsforberedelsen. Så hvorfor ikke belyse de emner ved at inddrage andre landes kirker? Ved at gøre det, er det muligt at få emner som nødhjælpsarbejde, diakoni, økumeni og mission med ind i konfirmationsforberedelsen. Ikke kun som ekstra stof, men som spændende nye vinkler på arbejdet med konfirmanderne. I en årrække har der fundet et projektarbejde sted med deltagelse af Teologisk Pædagogisk Center Løgumkloster, Folkekirkens Mission og Folkekirkens Nødhjælp. Projektet går ud på at tilbyde tre ting: en elevavis med lærervejledning, et gæstebesøg og nogle ideer til indsamling til et konkret kirke- og samfundsprojekt i Afrika eller Asien. Præster og deres menighedsråd kan tilmelde sig projektet og få tilsendt materialet og få besøg af en gæstelærer fra en kirke i en anden verdensdel (med en dansk ledsager og tolk) en gang i perioden januar-marts. 100-200 har hvert år taget imod tilbudet om et besøg. Med et par års mellemrum udsendes et nyt materiale og dermed besøg fra andre lande. Folkekirkens Nødhjælp, der har haft held med deres projekt Sogneindsamlingen, har valgt at trække sig ud af samarbejdet omkring Konfirmand Aktion af ressourceårsager. Det sidste fæl-

les projekt havde overskriften fællesskab og blev belyst med gæstelærere og projekter fra Madagascar, Malawi og Mali. De to andre parter i samarbejdet, FKM og Teologisk Pædagogisk Center Løgumkloster, har fortsat samarbejdet alene. (I den indeværende periode er emnet tilgivelse, og det er Sierra Leone og Cambodja, der sender gæstelærere). Som afslutning på samarbejdet mellem de tre parter FKN, FKM og Teologisk Pædagogisk Center Løgumkloster er der udarbejdet et hæfte, som både opsummerer de hidtidige erfaringer, og giver begrundelser for, hvorfor fx mission og diakoni er uomgængelige emner både i kirken og i konfirmationsforberedelsen. Der er bidrag fra biskop N.H. Arendt, FKNs oplysningskonsulent Birthe Juel Christensen, konsulent Torben Ulrik Nissen, sognepræsterne Lars Mandrup, Lars Nymark, Henning Bjerg Mikkelsen og lektor Finn Rosenberg.

Den stille sult

To unge ser Afrikas sult i øjnene
Plakat, hjemmeside og DVD, produceret for Folkekirkens Nødhjælp med støtte fra Danida af Mzungo TV og Danmarks Kirkelige Mediecenter 2004

Folkekirkens Nødhjælp har taget initiativ til en årlig, landsdækkende sogneindsamling, der også kan involvere konfirmanderne. Som baggrundsmateriale kan der bestilles en pakke, bestående af en introduktion til en hjemmeside, hvor konfirmandunderviseren kan få vejledning og konfirmanderne selv hente yderligere materialer og oplysninger. Desuden indeholder pakken en plakat og en DVD, der præsenterer sulten i Malawi gennem to unge danskeres øjne. En film på 20 minutter og et interview om "sultens tro". Alt sammen lægger så op til, at konfirmanderne selv stiller spørgsmål og gør en indsats – endnu et af mange gode bud på at bryde med den passive konfirmandrolle, som før var så almindelig,

men forhåbentlig nu er på vej ud. Der tilbydes en særlig pakke til efterskolerne, og endnu en til de kirkelige børne- og ungdomsorganisationerne.

Hjemmesiden www.slutsult.nu er imponerende indholdsrig og enkel i sin opbygning. Den vil både oplyse og engagere brugerne. Det er selvfølgelig lidt af en satsning at lade internettet erstatte papir i det omfang, tilfældet er, men det er formodentlig ved at være den tid, hvor det kan lade sig gøre med held.

Og det blev morgen

Henny Nørgaard,

Dorte Trolborg Sandegaard,

Thomas Lynge

Sandegaard

Folkeskolens Musiklærerforening

50 sider

Jeg har læst vejledning og manuskriptet til "Og det blev morgen", og har spillet sangene. Desværre har jeg ikke haft mulighed for at afprøve det i praksis.

Påskespillet's manuskript er overskueligt til at lære for den fastsatte aldersgruppe (3.-6. klasse). Det giver et klart billede af de enkelte begivenheder, der finder sted i påsken. Desuden indeholder hæftet gode forslag til, hvordan man forberedende kan fortælle børnene om historien bag stykket.

Der er i alt 4 sange, hvis sværhedsgrad er udmærket til aldersgruppen. Det er dog nødvendigt med en rimelig stor gruppe børn til at synge i koret, da der både er kanon og flerstemmige satser og desuden enkelte soli.

Der er forslag til enkle udformninger af kostumer og kulisser, så der ikke nødvendigvis skal bruges mange ressourcer på de områder.

Et materiale, som kan bruges i en klasse, til konfirmand og minikonfirmandundervisning eller i børneklubber. Håber mange vil benytte sig af dette, så påskens budskab også kan blive centralt for børnene, ligesom julens budskab er det nu.

Bøger til inspiration

Ugen som forandrede verden

Erik Ågård

138,- kr.

Om den stille uge og påsken. I 12 afsnit følges Det nye Testaments beretninger om de sidste, vigtige begivenheder i Jesu liv. En smuk og oplysende bog, der også kan bruges til meditativ læsning.

Bogens billedstof er gamle og nye highlights fra kunstens verden.

Billederne tilfører de evangeliske beretninger en værdifuld tolkning.

Jeg tror på det hele - Gud, skæbnen og de syv bud
Søren Østergaard
og Thomas Willer

178,- kr.

En aktuel debatbog om unge og deres forhold til kirken. Hvorfor vælger unge, der er vokset op i kirken at forlade den, især da flertallet stadigvæk opfatter sig som kristne og er afklarede med, hvad de tror på end dem, der vælger at blive. Bogen tager udfordringen op og kommer med konkrete forslag til, hvad kirken skal arbejde med, for at den er et alternativ for de unge.

Ungdomskirke
Per Ramsdal

178,- kr.

Et inspirationsmateriale til alle, der arbejder med unge og gudstjenester. Per Ramsdal har i 7 år lavet ungdomskirke, hvor han har inviteret unge ind i kirken, lyttet og ladet dem selv være med til at skabe kirke og menighed. I bogen viderebringer han sine erfaringer med anderledes ungdomsgudstjenester og kommer med konkrete forslag, man straks kan gribe fat i.

Bestil på www.unitasforlag.dk

36 16 64 81

Tænker du på at blive **sognemedhjælper?**

SU-berettiget uddannelse

Diakonissestiftelsen

tlf. 38 38 41 20

Kirkefaglig
Videreuddannelse

Kig ind på www.kirkefaglig-videreuddannelse.dk